

DJURENS VÄRLD

Svenska Djurskyddsföreningens medlemstidning | Nr 1 2024

Djurskyddsproblemen
inom kycklingindustrin

När smådjur blir sjuka
är försäkring A & O

Djuren och lagen
i ständig utveckling

Även till synes vanliga fåglar kan bli rödlistade, som i fallet med kråkan. På 18 år har populationen minskat med mer än 15 procent och bedöms därför som Nära hotad (NT) av Artdatabanken i senaste rödlistan. Avskjutning och ändrad sophantering lyfts bland annat fram som möjliga förklaringar till minskningen av den intelligenta fågeln.

Text: Louise Cederlöf

Intelligensen hos kråkfåglar är sedan länge omtalad och numera också belagd av forskare vid Lunds universitet. I en studie undersöktes om fåglarna kunde lösa uppgiften att få ut föda som lagts i ett genomskinligt rör med öppning i ändarna. Det är en uppgift som få djur har visat sig kunna lösa, bortsett från människoapor. Men kråkfåglarna kunde, och valde att gå via de öppna sidorna.

I Sverige ses framför allt gråkråka (som räknas som en underart). Den finns utbredd över hela landet, både i städer och på landsbygd. Helst håller den dock till i närheten av odlad mark där den också häckar. Under mars-april inleds häckningen och boet görs av ris och

kvistar. Fyra till sex ägg ruvas av honan i 19 dagar, därefter stannar ungarna i boet i cirka fem veckor.

Idag finns cirka 145 000 kråkpar i Sverige. Det kan verka som om det finns gott om dem men den påtagliga minskningen ska ses som ett varningstecken. Men varför minskar kråkorna i antal? Avskjutning lyfts fram som en orsak även om färre och färre kråkor har skjutits med åren: 2009 sköts till exempel 95 000 kråkor och 2018 var siffran 45 000. Även ändrad sophantering kan ha påverkat populationen; soptunnor med lock som vi idag använder mer av gör det svårare för dem att hitta mat. Kråkan kan också ha konkurrerats ut av arter som det har gått bättre för, som korpen. ■

Fakta kråka (*Corvus corone*)

Ordning: Tättingar

Familj: Kråksläktet

Föda: Allätare

Längd: ca 47 cm

Vikt: ca 500 gram

Livslängd: 20-30 år

Källor: Artdatabanken/SLU, Birdlife Sverige

Innehåll

- 04 Aktuellt på djurskyddsfronten
- 08 Reportage – När smådjur blir sjuka
- 12 Reportage → Djuren och lagen
- 16 SDF tipsar – Undvik smuggelhundar
- 17 Gåvotack
- 18 Barnens sida → Kanin
- 19 Korsord
- 20 På spaning i naturen

Bli medlem

Ett medlemskap i Svenska Djurskyddsföreningen innebär att du är en röst för djuren.

Medlemsavgift för 2024: 200 kronor.

Ungdom t.o.m. 18 år: 100 kronor.

Årsbetalande juridisk person: 1 500 kronor.

Stödjande medlem: 100 kronor.

**Betalning sker till plusgirokonto 55 99 85-7
märk betalningen med namn och adress.**

Djurens Värld nr 1 2024

Medlemstidning för Svenska Djurskyddsföreningen. Utkommer med fyra nummer per år.

Ansvarig utgivare

Lillemor Wodmar

Redaktör

Louise Cederlöf

Formgivning

Stjärntryck, Stockholm

E-post

djurensvarld@djurskydd.org

Kommunikationsstrategi

JCW Hållbar Kommunikation

Redaktionskommitté

Louise Cederlöf

Linda Devine

Niklas Lundberg

Lillemor Woodmar

Tryckeri

Stjärntryck, Stockholm

ISSN

0291-1545

Omslagsfoto

Mostphotos

Foto

Mostphotos om inget annat anges.

Djurens Värld trycks på miljövänligt papper.

Kontakta Svenska Djurskyddsföreningen

Besöksadress:

Sandsborgsvägen 55,

122 33 Enskede

Expeditionstid, måndag–torsdag: 09.00-15.00.

Lunchstängt: 11.30-12.30.

Expeditionstid, fredag: 09.00-13.00.

Telefon: 08-783 03 68

Hemsida: www.djurskydd.org

E-post: info@djurskydd.org

Det viktiga arbetet för djuren fortsätter

Kära medlemmar,

Ännu ett år har gått och vansinnet i världen verkar inte ha några gränser. Ett vansinne som medför lidande både för människor och djur. Ett vansinne som gör vårt arbete för djuren än viktigare.

Året som gått har fokus legat på att minska djurs lidande dels genom att stödja Veterinärer utan gränserns arbete i Ukraina, men också genom att stödja forskning inom området.

Smärta är ett stort välfärdsproblem hos våra hästar och SDF stödjer ett forskningsprojekt där man genom att mäta smärtbiomarkörer i saliven objektivt ska kunna bedöma smärta hos häst med artros.

Hälsoproblem hos hundar och katter relaterade till trubbnosighet är ett annat område som vi stödjer. Ett djurskyddsproblem som vi människor bidragit till genom att acceptera en avel som selekterat fram hundar och katter av vissa raser mot ett alltmer extremt trubbnosigt utseende. Under det kommande året kommer vi utöka vårt stöd för att intensifiera och bredda forskningen kring förebyggande åtgärder samt behandling av trubbnosiga hundar och katter. Dessutom ska projektet främja kunskapsutbyte och spridningen av information om hälsoproblem relaterade till trubbnosighet hos hundar och katter.

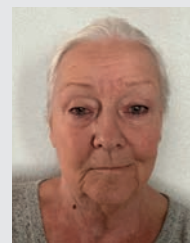
Avfyrandet av fyrverkerier skapar lidande hos såväl tama som vilda djur och är ett stort djurskyddsproblem. En fråga som engagerar, vilket väl avspeglar sig i allmänhetens engagemang. Arbetet med att påverka politiker för att få till en förändring av lagstiftningen och en begränsning av försäljningen är ett långsiktigt arbete flera år framöver och det gäller att inte ge upp.

I detta nummer av Djurens Värld kan du läsa en fördjupande artikel om hur vår djurskyddslag kom till, hur den har förändrats genom åren och vad som skulle behövas för att djurs lidande inte bara blir ett teoretiskt begrepp i lagstiftningen. Ett aktuellt exempel är slaktkycklingindustrin som dras med stora djurskyddsproblem, inte minst när det gäller föräldradjuren. Enligt ledande etologer och experter i djurskydd skulle en övergång till mer långsamväxande kycklingraser lösa många av problemen som uppstår. Detta kan du också läsa om i det här numret av tidningen.

Varje litet steg vi tar i rätt riktning är en seger för djuren och deras välfärd, och vi kommer under året som ligger framför oss fortsätta det viktiga arbetet – för djurens skull. ■

Lillemor Wodmar

Ordförande SDF

”Det största djurskyddsproblemet inom all djuruppfödning”

Foto: Djurrättsalliansen

Ovarsam hantering av nykläckta kycklingar på ett Kronfågelkläckeri i Flyinge. Bilderna är tagna av Djurrättsalliansen och visades bland annat i TV4 i december 2023.

99 procent av alla slaktkycklingar i Sverige är av en snabbväxande hybridras, även kallad turbo-kyckling. Den snabba tillväxten är kopplad till stora hälso- och djurskyddsproblem med bland annat kannibalism som följd. I Norge, Danmark och flera andra länder har man i stor utsträckning börjat använda en mer långsamväxande ras vilket har gynnat välfärden hos djuren. Men branschorganisationen Svensk Fågel säger nej.

Text: Louise Cederlöf

Skandalerna inom kycklingindustrin har duggat tätt genom åren. Senast i december förra året avslöjades hur nykläckta kycklingar hanteras mycket ovarsamt på ett Kronfågelkläckeri i Flyinge, där skadade och döende djur blir liggande och inte tas omhand. Och i november 2023 sändes SVT:s Uppdrag granskning programmet ”Kycklingens pris” där allvarliga brister framkommer på ett flertal av Aviagen Swechicks avelsanläggningar. I programmet belyser man även grundproblemen som finns med snabbväxande slaktkycklingar.

I Sverige dominerar hybridrasen Ross 308 slaktkycklinguppfödningen. De är avlade att växa extremt fort på kort tid vilket inte bara skapar problem med skelett och fötter, utan även kronisk hunger med kannibalism, hackskador och fjäderplockning som följd. Värst är lidandet för föräldrar och mor- och farföräldrar, det vill säga avelsdjuren. För medan en slaktkyckling lever i cirka 36 dagar måste avelsdjuren hållas vid liv tillräckligt länge för

att bli könsmogna och lägga ägg, runt 400 dagar. Problemet är välkänt hos både forskare och djurskyddsinspektörer och kallas för ”broiler-breeder-paradoxon”.

– Det är kanske det största djurskyddsproblemet vi har inom all djuruppfödning. Att begränsa födo- och vattenintag, liksom beteendebestyr, är otroligt allvarligt ur djurskyddssynpunkt. Och det som gör det extra allvarligt är att det inte går att se någon väg ut ur det, vi har målat in oss i ett hörn. Hela systemet med snabbväxande kycklingar som ger billigt kött bygger på att man gör det här mot föräldradjuren. Vill man ha det här systemet, så har man det här problemet säger professor i etologi, Per Jensen, till Uppdrag granskning.

För att fåglarna inte ska äta ihjäl sig ges restriktivt med foder, vilket i praktiken innebär att de alltid upplever att de svälter. I SVT:s filmmaterial, ursprungligen från Djurrättsalliansen, kan man se fåglar som äter på varandra

och fåglar som är helt kala och plockade på fjädrar. En höna ligger på rygg och andas medan andra fåglar äter på henne, allt för att stilla den inbyggda genetiska hungern.

– Det måste vara en otrolig motivation för fåglarna, när de upptäcker att de kan äta sina flockmedlemmar. Men det är ett närmast ofattbart lidande, att bli uppäten levande. Djur svälter för att vi ska få billig kyckling, säger Jenny Yngvesson, forskare och lektor vid SLU, i programmet.

Problemen har även upptäckts vid Länsstyrelsens kontrollinspektioner. Skadade, sjuka och döende djur, liksom felaktiga avlivningsmetoder, har gång på gång anmärkts på de aktuella gårdarna. Vid nästan alla besök har djurskyddsinspektörerna hittat brister. Flera anläggningar har dock inte haft några inspektioner av tillsynsmyndigheten alls på över tio år. Kläckeriet i Flyinge är ett sådant exempel vilket uppmärksammades av bland annat TV4 Nyheterna. Svenska Djurskyddsföreningens kanslichef Niklas Lundberg intervjuades i inslaget och kommenterade länsstyrelsens uteblivna kontroll så här:

– Det är bedrövligt, och alldeles för sällan. Man bör helst ha ett besök varje år, men minst var tredje år.

För att komma bort från problemen med snabbväxande kycklingar har flera europeiska länder börjat använda en annan hybridras: Hubbard. De har en något långsammare tillväxt och därmed inte samma behov av konstant födo-intag. I stället har de fri tillgång till foder, färre hackskador och djuren är generellt friskare med lägre dödlighet, trots att de slaktas bara ett par veckor senare än Ross 308.

I Norge är nu 30 procent av all slaktkyckling i handeln av denna sort, i Danmark 20 procent och i Frankrike 40 procent. Men Sverige sticker ut. Här står ”långsamväxande” kycklingar för endast en procent och anges

på branschorganisationen Svensk Fågels hemsida som ”nischuppfödning”. Svensk Fågels VD, Maria Donis, uppger att de inte kommer att driva på en omställning med hänvisning till högre foderkostnader för bönderna. Men enligt deras norska motsvarighet, Norsk Kylling, har omställningen i stället genererat högre vinst för lantbrukarna. Och nyligen kom en rapport från den europeiska livsmedelsmyndigheten EFSA som kan tvinga Sverige att behöva tänka om. EFSA beskriver i rapporten de mycket allvarliga djurskyddsproblem som finns med foderbe-gränsning och rekommenderar branschen att ställa om till långsamväxande hybridraser.

– Det är inte hållbart att hålla kycklingar på det här sättet, vi måste tänka om, kommenterar en av författarna till rapporten, professor i djurskydd Linda Keeling till Uppdrag granskning. ■

Vad kan DU göra?

Fråga efter långsamväxande kyckling i mataffären. Köp KRAV-märkt kyckling (Reko och Bosarp). De har en långsammare tillväxt och får vistas utomhus under maj till september. Idag finns också många bra växtbaserade alternativ till kyckling.

Stöd Svenska Djurskyddsföreningens arbete för djuren.

Swisha en gåva till 1230 960708

Märk gärna gåvan med ditt namn.

Foto: Norsk Kylling

Den mer långsamväxande hybridrasen Hubbard används numera i stor utsträckning i bland annat Norge, Danmark och Frankrike. Enligt norska branschorganisationen Norsk Kylling är djurvälståndet hos dessa fåglar högre än hos turkokycklingen Ross 308 som dominerar den svenska uppfödningen.

Möss ser sig själva

En forskargrupp vid University of Texas, USA, har i en ny studie kommit fram till att möss känner igen sig själva i speglar. De svarta mössen i studien fick antingen en vit eller en svart markering i pälsen nära ansiktet, och släpptes därefter in i en låda med en spegel. Mössen med vit fläck ägnade mer tid åt att putsa sitt ansikte än de med svart fläck. Tidigare har det varit känt att människoapor, elefanter och delfiner också har förmågan att känna igen sig själva i speglar. Även hos vissa fåglar, fiskar och hos makaker-apor har man upptäckt liknande egenskaper. Forskarna drar slutsatsen att förmågan antagligen finns i varierande grad hos många olika arter. ■

Rätten till bete

Mjölkkors rätt till bete utomhus är fortfarande hotad. Att nötkreatur mår bra av att få komma ut på bete sommartid är vetenskapligt bevisat i flertalet studier. Än så länge finns det unika svenska lagkravet som ger mjölkkor denna rätt kvar. Men tunga aktörer i branschen vill sedan en tid få bort, eller luckra upp, det kravet. Detta skulle innebära att kor får hållas inomhus året om och aldrig komma ut. Stöd vår kampanj Jagvillbeta.nu och skriv under namninsamlingen som finns på hemsidan. SDF vill att alla nötkreatur ska ha laglig rätt att vistas utomhus under sommaren. ■

SDF på Stockholm Hundmessa

Den 9-10 december var Svenska Djurskyddsföreningen på plats under Stockholm Hundmessa. Syftet var att lyfta SDFs engagemang i olika hundfrågor: forskning som gynnar hundars välfärd, sundare hundavel och stopp av hundsmuggling. I fokus var även arbetet mot fyrverkerier som drivs i samarbete med Riksföreningen stoppa fyrverkerier för privatpersoner i Sverige – många nya namnunderskrifter tillkom under mässan. Det delades även ut hundtandborstar, gosdjur och informationsmaterial. Tack alla som kom förbi för en trevlig pratstund! ■

EU stärker skyddet för hundar och katter

Nya regler för avel, uppfödning och försäljning av hundar och katter har föreslagits av EU-kommissionen. Bland annat ska de flesta katter och hundar vara id-märkta och registrerade i en nationell databas.

I nästan hälften av alla hushåll i EU – 44 procent – finns ett sällskapsdjur. I siffror är det 83 miljoner katter och 72 miljoner hundar som har en ägare. Därtill kommer ett stort antal hemlösa djur. Att kommissionen nu föreslår att kraftigt stärka skyddet av hundar och katter kommer ha stor betydelse för djurvälståndet. Inte minst förslaget om bättre spårbarhet.

– Obligatorisk chipmärkning för djurhem, uppfödare och vid all försäljning av katt och hund på nätet kommer innebära att det blir avsevärt svårare med illegal handel av dessa djur. En ansvarig ägare kommer lätt kunna sökas upp i en databas. Detta ökar skyddet både för djuren och för de som vill köpa en ny hund eller katt till familjen, säger Linda Devine, sakkunnig på SDF.

Kommissionen föreslår även ett totalförbud mot stympning. Kupeering av svans, öron, klor och stämband kommer inte längre vara tillåtet såvida ingreppen inte görs av medicinska skäl. Dessutom måste alla kommersiella uppfödare ha tillstånd för sin verksamhet, enligt förslaget. De nya djurskyddsreglerna omfattar även djur som importerats till EU.

Förslagen ska efter remissrundor tas upp av Europarådet innan beslut fattas. SDF är en av de organisationer som har lämnat synpunkter på remissen.

– Vi välkomnar förslaget på de nya djurskyddsreglerna för hund och katt men kommer lämna in synpunkter om att strama upp delar av förslaget ytterligare. Vi vill till exempel ha ännu strängare regler för kommersiell uppfödning för att förhindra så kallade ”valpfabriker”.

Djuren i valpfabriker mår sällan bra och säljs ofta med falsk bakgrundshistorik, som att de är uppfödda i hemmiljö, påpekar Linda Devine.

– Vi vill även helt förbjuda försäljning av katt och hund i djuraffär. Hundvalpar och kattungar har mycket svårt att frodas i en butiksmiljö och kan bli så nedsatta och sjuka att de dör när de väl kommer till sin nya ägare. ■

Krönika

Alternativ – djurfria och inte

Målet är att alla djurförsök ska fasas ut och ersättas av djurfria alternativ. Men hur går det till rent praktiskt att ersätta djur i den medicinska forskningen?

Vi tar ett konkret exempel som gäller vårt mest avancerade organ: hjärnan. Att studera till exempel Parkinsons sjukdom kan innebära att man skadar en del av mushjärnan med en injektion nervgift, testar mössens nu sämre minnesförmåga – vilket i sig kan orsaka stress och ångest hos djuren – och sedan försöker reparera skadan.

I ett modernt, djurfritt laboratorium kommer man däremot att få bättre kunskaper med metoder som var ren science fiction för bara några år sedan.

Människan består av celler av olika slag – som nervceller, hudceller, blodceller – och de härstammar alla från stamceller som utvecklats till de olika celltyperna. Detta har man känt till länge. Men för några år sedan lyckades man så att säga köra processen baklänges – att från slutprodukten muskelcell, nervcell och så vidare ta fram den gemensamma startpunkten, stamcellen. Detta belönades med nobelpris 2012. Och det öppnade nya möjligheter för forskningen.

Nu kunde man exempelvis ta ett litet hudprov från en autismpatient och sedan få hudcellerna att bli stamceller igen i forskarens testskålar, men nu bar de på autismanlaget. I nästa steg kunde dessa nya stamceller åter utvecklas till att bli något nytt, som till exempel nervceller i en nytillverkad miniatyrhjärna, en ”organoid” (ett konstgjort, förenklat organ i miniatyr).

Sedan kunde forskaren i mikroskopet studera denna autismhjärna och se hur den mänskliga patientens hjärna utvecklas under fosterstadiet och hur nervcellerna skiljer sig från cellerna i en vanlig hjärna. Därmed får man en grund för vidare forskning som man inte skulle fått med aldrig så många möss.

Det finns andra typer av djurfri forskning som bygger på en avancerad kombination av odling av (mänskliga) celler och datamodeller. Ett exempel: man vill veta hur nya läkemedel tas upp i kroppen, vilken koncentration de kommer att uppnå i blodet och hur länge de verkar. För sådant använde man förr plågsamma försök på bland annat råttor. Men de nya metoderna, som ”organ-on-a-chip”, har visat sig ge bättre svar än råttorna och är helt utan djurplågeri.

Och ännu bättre: forskarna lär sig nu att direkt programmera om vissa celler i hjärnan till nya nervceller utan att gå omvägen via cellkulturer.

Tror du att ”alternativ till djurförsök” är detsamma som ”djurfria försök”? Då har du fel. I alla lagar och föreskrifter står ”alternativ till djurförsök” för 3R-principen, det vill säga: man ska i första hand använda djurfria alternativ, eller också göra försöket med minsta möjliga antal djur och så skonsamt som möjligt. Två av de tre ”R-alternativen” innebär alltså djurförsök!

Många djurfria alternativ är sedan länge väletablerade i industrin; andra är ännu på forskningsstadiet och kommer att dröja. De enda som finansierar sådan forskning är staten – som dock genom att i praktiken närmast lägga ner 3R-centret snarast motarbetar utvecklingen – och stiftelsen Forska Utan Djurförsök. Om de fick ökade resurser skulle utvecklingen mot avancerad forskning och mindre djurplågeri gå snabbare.

Tala om en win-win-situation! ■

Av Inge Skog, ledamot av Lunds djurförsöksetiska nämnd sedan 1992

Många mindre djur tas inte till veterinären i den utsträckning de skulle behöva och många självdör hemma. Men nu ökar antalet försäkrade smådjur, enligt Agria. Marsvin, kaniner, råttor och hamstrar är exempel på djur som allt oftare försäkras. Nära hälften av alla guldhamstrar som kommer till Animallogos Djurhälsa för veterinärvård är försäkrade.

När smådjur blir sjuka

Det kan finnas många utmaningar när smådjur blir sjuka. Förutom att det kan bli väldigt kostsamt hos veterinären kan det också vara svårt att hitta en veterinärklinik som tar emot den här typen av djur. Samtidigt har försäkringar av djur som kaniner, hamstrar, marsvin, råttor och sköldpaddor ökat explosionsartat sedan pandemin.

Text: Beata Hansson

Med veterinärvården följer försäkringsbranschen. Försäkringsgraden hos hund och katt är ungefär 90 respektive 80 procent. Men numera försäkras ofta även de minsta familjemedlemmarna. När Josefin Hanssons kanin Ted bröt tassens, efter att ha fastnat i burens galler, var han bara ett par månader gammal. 14 500 kronor senare insåg hon att en försäkring hade varit bra.

– Under Teds rehabiliteringstid som var på över en månad förstod jag hur dyrt det kan bli även med små djur om man saknar försäkring. Vi behövde åka på återbesök ett par gånger i veckan och lägga om bandaget, ge smärtstillande och röntga honom för att se att tassens läkte som den skulle.

Lärdomen fick henne att kontakta ett försäkringsbolag där hon även kunde inkludera sina två marsvin i försäkringen. Det gav henne en samlingsrabatt på tio procent som medför att hon betalar strax under 2000 kr per år för sina tre djur.

Det är välinvesterade pengar anser hon idag. Några år senare fick nämligen Ted något som är ganska vanligt

Foto: Josefin Hansson

Kaninen Ted vara bara ett par månader gammal när han bröt tassens då han fastnat i burens galler.

bland kaniner, magproblem. Han slutade äta och ville inte röra sig. Det var en sen kväll och Josefin åkte i väg akut till veterinären.

– Det visade sig att han hade gaser i magen som gjorde väldigt ont. Han fick medicin och smärtstillande men vi behövde också boka tid för ett återbesök.

En kort tid senare blev det marsvinet Luddes tur att råka illa ut. Josefin märkte plötsligt att han betedde sig annorlunda. Hon tog upp honom ur buren och noterade att ena ögat var alldeles grått. Hon misstänkte att han inte såg något alls på ögat och beslöt att åka akut till veterinären samma kväll. Där konstaterades att han fått in hö i ögat som skadat hornhinnan.

Om det var värt det?

– Ja, jag såg inte att jag hade något val, har man skaffat ett djur har man ett ansvar även om det handlar om riktigt små som kanske inte är så dyra i inköp.

Patrik Olsson, smådjursansvarig chef på försäkringsbolaget Agria säger att försäkringstagare som exempelvis kaniner, marsvin, hamstrar, sköldpaddor och råttor fullkomligt har exploderat i antal under de senare åren. »

Foto: Josefin Hansson

Marsvinet Ludde är hos veterinären och får ögondroppar för att kontrollera hur djupt skadan sitter på hornhinnan.

» Mycket handlar om pandemins effekter, tror han. Då köptes det mycket djur till hemmen. Under ett tag gick det inte att få tag på vare sig marsvin eller hamster.

– Jag tror att närmare 40 procent av alla husdjurskäniner idag har en försäkring. Smådjuren är lika mycket familjemedlemmar som exempelvis hunden, där nästan samtliga har en försäkring idag.

Han säger att de inte tillhandahåller dessa försäkringar för att det är en stor business, utan för att man vet att smådjuren ofta är inkörspporten till ett livslångt djurägande.

– När jag är ute och föreläser bland vuxna hundägare frågar jag ofta hur många av dem som haft ett litet burdjur att ta hand om som barn. Och det har de flesta. Min absoluta uppfattning är att sällskapsdjur är något människan mår bra av.

Om Patrik Olsson fick bestämma något här i världen, skulle alla barn ha ett djur att ta hand om som små. Det skulle utveckla deras ansvarskänsla och empatiska sidor bättre än om de bara hänger över en Ipad, är hans bestämda uppfattning.

Anna Nawrocka är chefsveterinär på smådjurskliniken Animallogos Djurhälsa. När vi talas vid har hon just va-

rit tvungen att avliva en 38 år gammal grå jackopapegoja som kommit in till kliniken med andningsproblem.

– Ägaren hade ärvt honom av sina föräldrar och haft honom i 20 år. Då har det hunnit skapas djupa band. Grå jackos är väldigt personliga och smarta. Det är djur man verkligen kan kommunicera med. Så det blev ett sorgligt avslut på dagen.

Men Anna Nawrocka har även haft patienter det gått bra för idag, som exempelvis den lilla kanin som kom in akut på morgonen från annan klinik. Den hade fått en leveromvridning, något som inte är helt ovanligt gällande kaniner. Den opererades, allt gick bra och den fick åka hem till kvällen.

– Djurägare som kommer till oss är ofta remitterade från andra kliniker. De är beredda att betala vad det kostar med eller utan försäkring. Men jag upplever att det idag är mycket vanligare att man försäkrar även små sällskapsdjur. Faktiskt så är nära hälften av alla gulldamstrar jag träffar försäkrade.

För Anna Nawrocka var yrkesvalet att koncentrera sig på de allra minsta, inte märkligt. En småbarnsdröm gick i uppfyllelse när hon som vuxen fick arbeta med sina favoriter, smådjuren och framför allt reptilerna.

– Jag hade som barn både leguaner, ormar och sköld-

Smådjur är ofta bytesdjur i sin naturliga miljö och visar inte när de är sjuka. Det betyder att djuren i regel är lite för sjuka när ägaren väl förstått att de behöver åka till veterinär. Det kan också vara svårt att hitta en mottagning som tar emot den här typen av djur för undersökning och behandling (avlivning kan de flesta hjälpa till med).

paddor. Som vuxen och veterinärstudent märkte jag att det saknades veterinärer på det här området, framför allt är det för få som exempelvis tar emot fåglar och inte minst kaniner som faktiskt är det tredje vanligaste sällskapsdjuret.

Eftersom smådjur ofta är bytesdjur i sin naturliga miljö, visar de inte när de är sjuka. Därför har hon fått anledning att träna sin uppmärksamhet på symptom som djuret vill dölja.

– Det finns mycket kunskap här man kan ta med till större djur. Detta är också utmaningen i mitt jobb, då patienterna ofta är lite för sjuka när ägaren väl förstått att de måste åka in till en veterinär. Då blir det för veterinärerna ofta ett detektivarbete att lista ut vad som felas.

Marsvin kan till exempel vara svåra att tolka. Efter en behandling kan de liksom stänga ner sig och ge upp. Sjukdomsförloppen kan också gå ganska fort med dessa små djur. En lunginflammation kan leda till döden på mycket kort tid. Som tur är, säger hon, har djuren ofta uppmärksamma djurägare som kan berätta om detaljer som skiljer djurets beteende åt från det vanliga.

– Smådjursägare är mer pålästa på sina djur idag,

märker vi. De är intresserade av fodret och djurens miljö på ett annat sätt. Det är också många som väljer dessa gräsätare av etiska skäl då de själva kanske inte äter kött, exempelvis kaninen som har gått från att vara ett utedjur i bur, till en välkommen familjemedlem i hemmet.

Men mår den automatiskt bättre av det?

– Fördelen med innekaninen är att ägaren snabbare kan upptäcka om något inte står rätt till. Därmed inte sagt att det dåligt att ha dem ute. Där får de mer av solens vitaminer och ofta mår tänderna bättre hos utekaniner.

Ett annat dilemma för en smådjursveterinär är att deras patienter ibland är väldigt små, då kan det vara svårt att exempelvis lägga en kanyl. Och att röntga lungorna på en liten gnagare är svårt då allting blir så smått. Men de svåraste patienterna för Anna Nawrocka är nog fiskarna, där det ofta kan vara vattnet de simmar i som är problemet. Bland det minsta djuren hon tagit hand om är den 20-åriga spindeln som hade blivit gammal och sjuk. Ägarna ville ge honom ett värdigt avslut och hon injicerade in medel som fick honom att somna in.

– Inga djur är för obetydliga för att ge ett värdigt slut, säger Anna Nawrocka. ■

Foto: Louise Cederlöf

Hamstrar är känsliga för socker och får lätt diabetes. Att ge rätt sorts foder kan förebygga många hälsoproblem.

Veterinärkliniker för exotics/smådjur

- I Sverige finns två kliniker som enbart tar emot exotics: Fågel & Smådjurskliniken i Lomma och Animallogos Djurhälsa i Stockholm.
- Det finns dock några till som är specialiserade på exotiska sällskapsdjur samtidigt som de också tar emot hund och katt, bland andra Evidensia, Roslagstulls Djurklinik Exotic, Mälaren Smådjursklinik, Blå Stjärnans Djursjukhus i Göteborg och Husdjurshälsan i Göteborg.

Prisexempel försäkringar (Agria)

- Kaninen Ted kostar 699 kr/år inkl samlingsrabatter.
- Marsvinen Ludde och Taco kostar vardera 610 kr/år inkl samlingsrabatter.
- Första besöket som handlade om kaninens brutna tass betalade hon 8651 kr och fick tillbaka 6488 kr från försäkringen. Återbesök kostade 4999 kr. Där fick hon tillbaka 3092 kr.
- Det akuta besöket med marsvinet kostade 4435 kr. Då fick hon tillbaka 2716 kr.

Mycket har hänt sedan Astrid Lindgren gick i bräsch för djuren under 1980-talet och krävde en ny djurskyddslag. Lagstiftning och föreskrifter har uppdaterats och blivit bättre, och det råder inga tvivel om att Sverige – på pappret – har en stark djurskyddslagstiftning. Men hur lagen ska implementeras är inte lika självklart. Där har vi mycket kvar att göra, enligt Frida Lundmark Hedman vid SLU.

Djuren och lagen

– så hamnade vi här

Vår syn på djur styrs till stor del av samhällets kultur, normer och värderingar. Men när vi pratar om att djur ska skyddas – djurskydd – utgår det mesta från lagstiftning och politiska beslut. Hur kom då våra lagar och regler gällande djur till? Och hur har utvecklingen sett ut genom åren? Vad har varit betydelsefullt och är lagstiftningen tillräcklig?

Text: Louise Cederlöf

Sveriges nyaste djurskyddslag, 2018:1192, trädde efter mycket om och men och långt förarbete i kraft 2019. I den finns ett tydligt skifte: nu ska djuren inte bara skyddas mot onödigt lidande och sjukdom, den nya lagen säger även att vi ska ”främja en god djurvälstånd och respekt för djur”.

– Det har pratats väldigt lite om att själva syftet med lagen har ändrats. Nu räcker det inte med att bara erbjuda djur en miljö där de inte lider, de ska också ha ett bra liv med positiva känslor, säger Frida Lundmark Hedman, adjunkt i djurskydd på Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, som i sin forskning granskat svensk djurskyddslagstiftning.

Fyra år har gått sedan 2019 års progressiva djurskyddslag trädde i kraft. Så har djuren fått det bättre?

– Förhoppningsvis kommer det att kunna innebära ganska stora förändringar när Jordbruksverket gör om föreskrifterna, men än är det inte så tydligt, nej.

Men hur kommer sig att vi ens har en djurskyddslag? För att förstå det behöver vi backa bandet något. De första lagarna som berörde djur syftade mest till att upprätthålla ett slags ordning i samhället. Det blev förbjudet att misshandla och plåga andras djur eftersom man inte fick förstöra någon annans egendom. Lagen fanns till för människorna, inte för djuren. Detta utvecklades sedan i och med att det blev straffbart att plåga djur för deras skull, och den första riktiga djurplågerilagsstiftningen instiftades i England 1822. Sverige fick en motsvarighet 1857 i ”Kungliga förordningen angående misshandel av djur” (idag återfinns lagen om djurplågeri i Brottsbalken).

Efter tid började man resonera om att det inte var tillräckligt att bara straffa människor när de redan gjort ett djur illa; lidandet behövde förebyggas. Så föddes den första djurskyddslagen, återigen i England, 1911.

Därefter följde djurskyddslagar i Danmark, Tyskland, Finland och Norge. I Sverige skulle det dröja ända till 1944 innan vi hade en liknande lagstiftning på plats.

– Vi var påverkade av att västvärlden gick åt det här hållet men vi var ganska sena med vår första djurskyddslag. Lagen från 1944 handlar framför allt om att skydda djur från lidande, med minimikrav på hur djuren skulle hållas och skötas, och var en reaktion på att man ville gå längre än djurplågeri.

Den stora djurskyddsreaktionen kom dock efter andra världskriget, berättar Frida Lundmark Hedman. Folk hade börjat tappa kontakten med landsbygden, man flyttade till städer och små familjejordbruk ersattes med stora, specialiserade produktionssystem.

– Som en konsekvens av krigsårens matbrist intensifierades livsmedelsproduktionen. Den snabba tekniska utvecklingen efter kriget gjorde det också möjligt att hålla många djur på en och samma plats.

1964 kom boken *Animal Machines* ut i England. I boken beskriver författaren Ruth Harrison hur den intensiva djurhållningen såg ut vid den här tiden, vilket allmänheten mer och mer kommit bort ifrån. Upprördheten blev stor och det brittiska parlamentet tillsatte en kommitté, Brambell-kommittén, för att utreda situationen och ge förslag på åtgärder. Initiativet hade stor betydelse eftersom det var den här kommittén som först »

» presenterade ”de fem friheterna” (se faktaruta). De fem friheterna skulle komma att genomsyra all djurskyddslagstiftning och djurskyddsarbete under väldigt lång tid, ända fram till idag.

I mitten av 1960-talet kom Europarådets första konventioner om djurskydd och på 1970-talet började EU utveckla lagstiftning gällande djur. Många medlemsländer utvecklade också sina nationella lagar, med de fem friheterna i botten. Och om Ruth Harrison hade en avgörande betydelse för djurskyddet i England, vill Frida Lundmark Hedman lyfta tre kvinnliga motsvarigheter i Sverige: Barbro Soller med boken Djurfabriken 1971 och så Astrid Lindgren, som tillsammans med veterinären Kristina Forslund skrev ett antal uppmärksammade artiklar i Expressen på 1980-talet där de krävde förändring. Budskapet var tydligt: 1944 års lag var förlegad. Det var dags för en ny djurskyddslag, och detta blev verklighet 1988.

– Det mest utmärkande med den var att man införde att djur ska hållas på ett sätt så att de kan utföra sina naturliga beteenden. Det är en ganska svårdefinierad sak att ha i en lagstiftning, för hur naturligt är sättet som vi

håller våra snabbväxande kycklingar på? Eller att ko och kalv inte får vara tillsammans?

Inte mycket, kan man tycka, men det innebär ändå att när Jordbruksverket skriver sina föreskrifter så behöver de väga in det naturliga beteendet hos det aktuella djurslaget. Till exempel att höns ska ha pinnar att sitta högt på och suggor material för att bygga bo; beteenden som djuren är starkt motiverade att utföra.

– Men man har inte alltid varit konsekvent och det finns många naturliga beteenden som inte tas upp i lagstiftningen, som exempelvis naturliga gruppammansättningar och parningsbeteenden.

Genom åren har olika myndigheter i Sverige haft i uppdrag att utforma de föreskrifter som mer detaljerat talar om hur

djur ska hållas och skötas: först Lantbruksstyrelsen, därefter Jordbruksverket, Djurskyddsmyndigheten och idag Jordbruksverket igen. Frida Lundmark Hedman, som tidigare arbetade på den numera nerlagda Djurskyddsmyndigheten, menar att det kan upplevas som att det finns ett glapp mellan lagen (och regeringens förordning) ner till de specificerade föreskrifterna.

”

Hur naturligt är det att ko och kalv inte får vara tillsammans?

När Djurskyddsmyndigheten införde nya föreskrifter för häst 2007 väckte det upprörda känslor i branschen. Nu fick inte hästar hållas ensamma, de skulle ut i hagarna och fick inte stå i spiltor dygnet runt. Föreskrifterna innebar ett stort kliv framåt även om myndigheten fick backa på en del punkter. Det förslag som gick ut på remiss hade en högre djurvälståndsnivå än det som till slut blev resultatet.

– Min avhandling hette ”Mind the gaps” och pekar bland annat på detta. Ofta ligger de stora visionerna i lagens portalparagrafer, men samtidigt är det inga visioner, det är lagtext. Och där kan uppstå ett glapp ned till vad som sedan gäller enligt föreskrifterna.

I propositionen till den senaste djurskyddslagen har begreppet naturligt beteende utvecklats och förtydligats. Ett annat begrepp, som funnits i lagen sedan 1944, är att djur ska skyddas från ”onödigt lidande”. Frida Lundmark Hedman menar att man helt har hoppat över att utveckla resonemangen kring det i propositionen, det är fortfarande diffust.

– Det betyder att det finns lidande som anses vara nödvändigt. Men vad är det? Är det att ta kalven direkt från kon? Jag saknar ett utvecklat resonemang om vad som är ett onödigt lidande, både fysiskt och psykiskt, utifrån vad vetenskapen säger. Det skulle behövas för att ge vägledning. För vem ska till exempel lidandet vara nödvändigt?

För några år sedan fick Frida och hennes kollegor på SLU och Nationellt centrum för djurvälstånd, SCAW, medel från Svenska Djurskyddsföreningen för att undersöka hur djurskyddsområdet – på lagstiftnings- och myndighetsnivå – förändrats sedan 1988. En sak de lyfte då var skillnaden i politikernas budskap. Före 2006-2007

fanns en uttalad önskan från den dåvarande rödgröna regeringen att djurskyddsnivån skulle höjas och regelverket bli mer detaljerat. Men efter regeringsskiftet 2006 var tonläget ett annat, nu hette det att djurskyddsnivån skulle bibehållas och detaljnivån minska. Mer flexibilitet önskades. Och så har det förblivit. Detta är i sig en paradox, enligt Frida Lundmark Hedman.

– Vi har en ny proaktiv djurskyddslag, men vi har samtidigt en regering som säger att djurskyddsnivån ska bibehållas, inte nödvändigtvis förbättras. Då undrar man: Vad vill vi med djurskyddet egentligen?

Att Sverige har en stark djurskyddslag står klart men implementeringen är det ibland sämre med. Enligt lagen får man exempelvis inte avla på egenskaper som medför lidande, men det görs ändå, som i fallet med broilerkycklingar och vissa hundraser.

– Djurskyddet går snarare åt andra hållet. Det är komplext.

Sammanfattningsvis, kan man säga att djuren har fått det bättre tack vare lagstiftningen?

– Man mäter inte djurvälstånd systematiskt på nationell nivå. Lagstiftningen och föreskrifterna har blivit bättre så då borde välfärden också ha blivit det. Men det skulle behöva utvärderas mer och oftare; vad blir välfärdskonsekvensen av att vi ändrar föreskrifterna? ■

Djur ska skyddas från ”onödigt lidande”, enligt lagen. Men vad är det? Och vilket lidande ska då anses vara nödvändigt?

De fem friheterna

- Frihet från hunger och törst
- Frihet från obehag
- Frihet från smärta, skada och sjukdom
- Frihet att utföra naturligt beteende
- Frihet från rädsla och oro

De fem domänerna

Idag pratar man allt oftare om de fem domänerna, som är en vidareutveckling av punkterna ovan med fokus på vad som är positivt för djuren och vad de behöver för en god välfärd.

Djurskydd x 3

Djurskyddslagen – beslutas av riksdagen
Djurskyddsförordningen – beslutas av regeringen
Djurskyddsföreskrifterna – beslutas av ansvarig myndighet (idag Jordbruksverket)

Smuggelhundar – så undviker du dem!

Planerar du att köpa hund? Då finns en mängd saker att tänka på och ta ställning till; allt från val av ras till livspussel och ekonomi. Men det finns en sak som kanske är viktigare än något annat: att inte köpa en smuggelhund. Här går vi igenom vad du själv kan göra för att undvika att bli lurad och säkerställa att hunden du får hem kommer från schyssta förhållanden.

Text: Louise Cederlöf

Illegal införsel av hundar fortsätter att öka och omsätter stora summor pengar. Att köpa en smuggelhund är brottsligt och det vilar ett stort ansvar på den enskilda hundköparen. Men det är lättare än man tror att bli lurad: säljaren kan verka trovärdig och förfalskade intyg och dokument kan se äkta ut. Förutom att man gynnar kriminella nätverk genom att köpa en smuggelhund så föds valparna ofta upp i fabriker under vedervärdiga förhållanden. Detta medför stort lidande för såväl tikar som valpar. Inte sällan bär hundarna på sjukdomar och defekter som gör dem sjuka med stor risk för avlivning i ung ålder. Många är heller inte ordentligt socialiserade eller vana vid människor vilket kan skapa problem. Det kan också bidra till att vi får in allvarliga smittor i landet vilket är ett hot både mot människors och djurs hälsa. Så vad ska man tänka på?

Tips och råd:

- Planera hundköpet lång tid i förväg – undvik impuls-köp. En fyrbent familjemedlem ska du ha i många år så låt förberedelserna ta tid och vara omsorgsfulla.
- Var vaksam över misstänkta annonser på försäljningsajter. Används samma bild på flera annonser? Förekommer ett och samma telefonnummer i flertalet annonser?
- Hundsmugglare erbjuder sig ofta att leverera valpen till köparen, till exempel på parkeringsplatser eller andra anonyma ställen. Kräv därför att få träffa uppfödaren i hemmet, det ska vara tydligt att hen bor där med sina hundar. Kräv också att få träffa valpens mamma.
- Undersök noggrant hundens bakgrund och kräv dokument: registreringsbevis, köpeavtal och veterinärbesiktningsintyg. Acceptera inte att uppfödaren lovar att skicka dem senare. Hundar över fyra månader ska vara id-märkta, rashundar ska levereras med stamtavla.
- Om hunden förts in från utlandet, begär att få se införselhandlingarna. Det finns krav på bland annat id-märkning med mikrochip och att hunden är

rabiesvaccinerad. Utförlig information finns på Jordbruksverkets hemsida.

- Fall inte för en gullig valp trots att allt känns fel och köp inte en medfaren eller sjuk valp för att rädda den. Varje sådan affär öppnar vägen för ytterligare en smuggelhund.
- Om du får en känsla av att något är skumt – då är det säkert det! Ett förnamn och kontantkortsnnummer räcker inte som kontaktuppgift.

Misstänker du smuggling av hundar? Gör så här:

- **Kontakta Jordbruksverket** för att anmäla misstanke om djursmuggling eller om du har frågor om hundregistret. Telefon: 036-15 50 00 eller e-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
- **Kontakta Tullverket** vid misstanke om djursmuggling, innan djuren kommer in i Sverige. Ring Tullverket på 90114 och meddela plats och ankomsttid.
- **Kontakta Länsstyrelsen** om du misstänker försäljning av valpar som hålls i en dålig miljö eller behandlas illa. Du gör anmälan till länsstyrelsen i länet där du ska köpa valpen. Kontaktuppgifter hittar du på deras webbplats.
- **Kontakta Svenska Kennelklubben** för råd om hundköp, kopahund@skk.se

Källor: SKK, Jordbruksverket

Gåvo-
givare

Varmt tack! alla gåvogivare

TILL MINNE AV

Anita Byström

Grannarna i Brf Älgkon,
Skolgatan 99 Umeå
Ulf Sjögren och Eva Nilsson Holmsund
Åsa och Lovisa Jonsson Härnösand

Doris Gustafson

Roland Bernt Älvsjö
God Jul Sussi! Saknanden är stor!
Mamma, Jojo med familj Bromma

Maria Eriksson

Arja Carlsson Eskilstuna
Thomas, Benita, Niklas,
Henrik Karlsson Ärla

GÅVOR

Fri veterinärvård

Ulla Illerås Skövde

Igelkottar

Maija-Leena Eloranta Vänge

Övriga gåvor

Annie Berggren Staffanstorp
Ann-Mari Moberg Tärnköping
Birgitta Jansson Södertälje
Dina Försäkringar Mitt Bollnäs
Erika Tengroth Bromma
Helene Svanberg Kungsbacka
Isa Chen Malmö
Jan Sjöholm Kungsängen
Jenny Palmgren

Lykke Silwerbrand Årsunda
Mikael Lennartsson Göteborg
Natalia Ström Visby
Payex Sverige (Fonus) Örebro
Pennybridge

Kattens dag

Birgitta Jansson Södertälje

För djuren i Ukraina

Ann-Christine Cronberg Helsingborg
Ann-Louise Wirback Kristinehamn
Barbro Forsander Uppsala
Caroline Westerlund Östersund
Emma Eriksson Stockholm
Eva-Karin Sjödin Dahl Saltsjö-Duynäs

Frank Pettersson
Henrik Gustafsson Sundberg Katthammarvik
Inga-Liisa Kehrer Stockholm
Jan Jekler Stockholm
Joakim Alm
Katarina Eliasson Västerås
Kerstin Löfberg Färjestaden
Kerstin Ringedal Öjersjö
Maija-Leena Eloranta Vänge
Majvi Månsson Velling
Marika Van Emden Björneborg
Päivi Marianne Melkin Pesonen Långshyttan
Rose-Marie Nyqvist Bromma
Stig Grasser Göteborg
Susanne Linde Arboga
Wilhelm Tham Grythyttan

Yerry har charmat hela familjen

Kanin i en lägenhet mitt i stan, hur funkar det? Bara fint, visar det sig när Djurens Värld besöker Nike Ax, 12, på söder i Stockholm. Sedan några månader tillbaka har hon en liten kanin som heter Yerry. Fritt skuttar han runt i hemmet i sällskap av familjens två katter.

Text & foto: Louise Cederlöf

Mamma och pappa sa länge nej. Två katter kunde väl räcka? Men Nike gav sig inte. Kanin hade alltid stått högst på önskelistan. Och strax före jul flyttade han in, lille Yerry, av rasen minilop. Det är den minsta sorten av hängörade vädurskaniner.

– Han var lika liten som min hand när han kom, säger Nike och berättar att en fullvuxen minilop inte väger mer än 1,5 kg.

I väntan på Yerry, som kommer från en uppfödare utanför Uppsala, läste Nike på. Dels i den stora kaninboken de köpt, dels genom att googla. Nu tränar de på att han ska bli rumsren. Målet är att han ska gå på låda precis som katterna.

– Jag tror att det kommer funka, men det tar tid. Han är fortfarande så liten, bara tre månader.

Nike lär honom tricks också. Hon tar en morotsbit, håller upp den ovanför Yerry och visar. Genast ställer han sig på bakbenen och mumsar i sig belöningen.

När Nike är i skolan är Yerry i en stor bur i hennes rum. Men när hon är hemma kan han röra sig som han vill. Nästan i alla fall. Sladdar och annat farligt har de plockat bort. På övervåningen gömmer sig katten Ester. Hon är rädd för Yerry. Katten Zombie är mer nyfiken.

– Kaniner ska inte vara ensamma, förklarar Nike. Vi hoppas att han blir bra kompis med katterna, om inte så får vi köpa en till kanin. Så att de är två.

I sommar ska han få vara utomhus på landstället.

Ätminstone på dagarna. Då blir det kanske lite mindre att städa. För kanin inomhus innebär en hel del städning. Toalettlådan måste tömmas, hö och strö fyllas på och bajskluttar på golvet plockas upp. ”Man får inte vara pedant”, flikar mamma Ulrika in och berättar att så fort Yerry kom var snart hela familjen förälskade.

Hur skulle du beskriva hans personlighet, Nike?

– Busig, pigg och sprallig. Gör ofta glädjeskutt. Men han kan vara väldigt lugn också. Och så är han modig. Om han inte är på humör kan han fräsa. Och när han varnar stampar han med bakbenen i golvet. ■

Yerrys bur tar upp en stor del av golvytan i Nikes rum. Han kan hoppa in och ut i buren som han vill. Ofta är han lös i köket och vardagsrummet också.

Namn: Nike Ax
Ålder: 12 år
Familj: Mamma Ulrika, pappa Hans och lillebror Ivar, 10 år
Bor: Södermalm, Stockholm
Djur: Minilopkaninen Yerry och katterna Zombie och Ester

Vill du, som är högst 18 år, berätta om ditt husdjur i tidningen? Maila ett högupplöst foto på dig och ditt husdjur samt ditt telefonnummer till redaktionen för Djurens Värld: djurensvarld@djurskydd.org

	FÖRVARAR GÄRNA SINA BYTEN I TRÄDKRONORNA		SAMLAR VI PÅ OSS MED ÅREN		BILUNDERREDE BUSKE		NONCHALANT STRECK		SYDAMERIKANSK FÅGEL		KVALSTER GE VISS FORM		
	RAS SOM SKAPATS UR RESTER AV DEN URSPRUNGLIGA LANTRASEN PÅ Ö												
	MED ALE, ROGERS & SPICE										FRAMSTÄLLENDE		
	UGGLA				GÖRS DET PÅ BEN								
KAN PÄRLOR KASTAS						RUTIN				MITT I MOJITO SERIEN			
	HAR SVART SVANGSPETS		SÅÅPA		VERKTYG FÖR HÅRFINT RESULTAT		SÖKA		ARBETSMILJÖKUNSKAP		FIRAR VI PÅ JULAFTON		
											NARKOTISKT MEDEL		
STÄPPFÄGLAR										BODÉN & JINDER HÖJDERNA			
I SÅN HAR MAN ETT HUNDGÖRA												LÅGNÄBBAD VADARE	
BASKISK TERKOR		VIRRVARR								SAMT FRÄMSTE ASEN		LEK OCH BUS	
STÄLLS PRYDNADSVÄXTER UPPÅ		SOJABÖNSMAT								TJÄNST MED CHAT		MEDDELANDET	
								VINTERBADAS DET I				LABRADORLÄTE KATT	
IDROTTSFÖRENING				MINNESFÖRLUST SPRIT						OLJERIKSTENFRUKT			
SUMPBÄVERSKINNET								SOM ASLAN & SIMBA				LEMURKRYSS 2024	

Konstruktör: lena-holmlund.com

Rätt lösning till korsordet i nummer 4-2023:

DE FÄRGADE RUTORNA BILDAR ETT ORD = LÖSENORD

Skicka lösenordet till Svenska Djurskyddsföreningen, Sandsborgsvägen 55, 122 33 Enskede, eller maila till redaktionen: info@djurskydd.org

TÄVLA MED OSS

Senast 31 maj 2024 vill vi ha ditt svar. Glöm inte att ange din postadress. Bland de rätta lösningarna dras en vinnare som får tre trisslotter hemskickade.

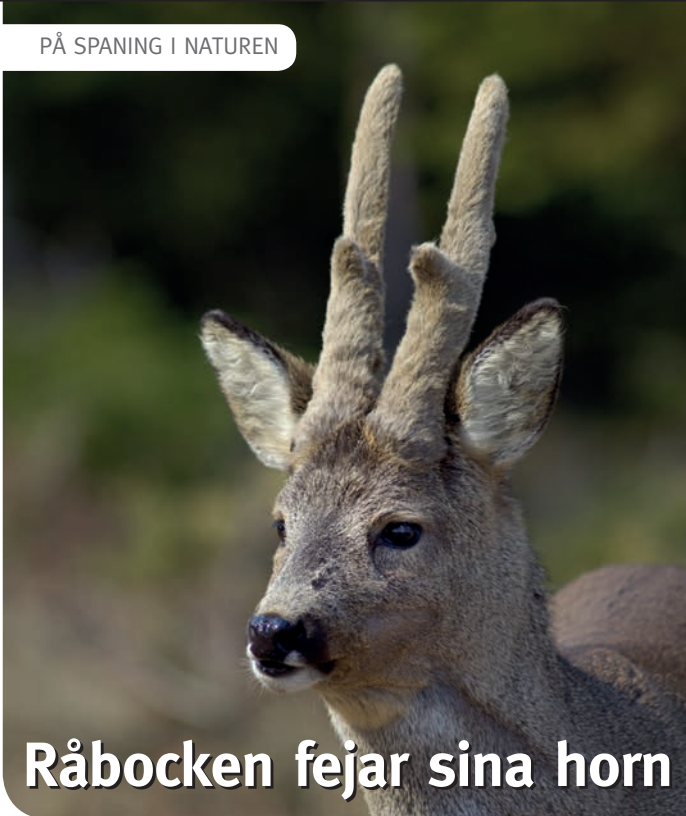
		KATT SOM INTE KAN KLÄTRA I TRÄD		GRÖNS ISLAND ÄT ANDRA		M		I HÖGRE GRAD		GJORDE MUS MEN EJ MUSARM		GÖKA HEMMIS KÄND		U		SPETSIGER LUPP CA 10 L VÄTEN I VARJE SLURK															
		LEVER UPP I TRÄDEN I BORNES OCH SUMATRAS FREGESKOGAR				G		E		P		A		R		D															
		FÅGEL TORRE-MOLINOS				Ö		R		R		E		Ö		D															
		KAN HÖRS MED LEVE				R		O		P		A		J		L															
		HOMINID				A		P		A		L		A		V															
		KAN SLÅ SITT BYTE I LUFTEN		POTATISGRÖDD		STATEN		INBILLNINGSKRAFT		EN WIKFORSÖG		KVÄVE		N		ARSEN & ARSVÄT UPPFÖDNING		L		U		P		P		N		A		F	
ÄVEN KALLAD		A		L		I		A		S		U		V		A		R		N		A		N		I		N		T	
U		L		K		N		A		T		T		E		I		L		A		T									
RÖT SIMFA		K		L		E		T		V		A		L		P		K		U		L		L		S		ÅN		KAN TRYTA	
GEGGA		E		T		A		G		E		N		Å		R		E		D		O									
VÄNINGARNA		A		M		P		S		Å		N		G		S		V		A		N		R		R					
BESKA		P		E		S		Å		N		G		S		V		A		N		R		R							
PEKDON		U		R		S		I		N		N		K		E		R		A		M		I		K					
GREPS RASÄNDE AV		S		A		L		G		E		L		E		K		N		O		G									
SKOL- & SJUKRUM		GÖRS OFTA AV VINBÄR																													

Konstruktör: lena-holmlund.com

Grattis Karin Ahlström i Eskilstuna som blev förra numrets korsordsvinnare.

Avsändare: Svenska Djurskyddsföreningen, Sandsborgsvägen 55, 122 33 Enskede

PÅ SPANING I NATUREN

Råbocken fejar sina horn

I vårtider är det mycket som händer i naturen! En del saker är väldigt iögonfallande. Som till exempel alla flyttfåglar som återkommer och ljudligt annonserar sin ankomst. Andra händelser sker mer i skymundan men är ändå intressanta om vi har tur att få bevittna det hela.

Text & foto: Göran Ekström

En av dessa händelser skedde framför mitt gömsle som varit uppsatt för att fotografera olika vilda djur. Hela vintern hade ett antal rådjur blivit matade framför kameragluggarna på nära håll. Nu var det vår och all snö var borta. Trots detta var fortfarande en vacker bock med fina hornanlag ständig gäst på platsen. Under den gångna vintern hade den blodrika basthuden som omsluter hornen, fått dem att växa färdigt. Råbockens horn växer nämligen hela vintern och är färdigutvecklade i sin fulla längd när våren infinner sig. Sedan när hösten kommer släpper hornen i sitt fäste och ramlar av, för att på nytt växa fram under vintern.

Nu kanske det fanns möjligheter, tänkte jag, att få se hur hornen skulle se ut när bocken fejat färdigt. Tidigare hade han visat sig för mig varje gång jag befunnit mig i gömslet men nu hoppades jag att kanske få uppleva själva fejningsproceduren på vår tidigare mötesplats, eller i alla fall möta honom då det hela var över, så att jag fick se honom i sin nya utstyrsel.

Så kom då dagen när han åter kom fram i närheten av mitt gömsle. Nu var hornstängerna redan renskrapade från den tidigare basthuden och visserligen smalare till utseendet men färdigutvecklade och fullt bedömningsbara för ändamålet de är avsedda för. Nämligen som statussymbol för andra bockar, som nu kunde värdera sig med varandra när det gäller att veta var på den rangskala man som bock befinner sig i rådjurens värld. Ungefär som en slags gradbe-teckning vi människor använder oss av i det militära systemet.

Inte bara ålder skapar ofta en allt större hornmassa med tiden utan också hur genetiska anlag får olika individer att framstå som mer eller mindre överlägsna andra i hornutvecklingen. Stora och långa hornstänger, med vanligtvis sex kraftiga taggar, är ofta de individer som vi människor kallar för en kapital bock. Vanligtvis får dessa djur företräde senare inför brunsttiden, i slutet av juli månad då brunsten tar vid, och de ska bedömas av hondjur eller andra bockar och nyfikna fotografer. Nu spelar huvudprydnaden en väldigt viktig roll. ■